

L2076

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Rösvårsväsen
Stadsport

Beslut

2007-06-18

432-9787-00

Delgivningskvitto

Halmstads kommun
Box 153
301 05 HALMSTAD

Riksantikvarieämbetet

Ink. 2007 -06- 2 8

Dnr:

Byggnadsminnesförklaring av Norre Port, Halmstad 5:1, Halmstads kommun

Beslut

Länstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1§ lagen om kulturminnen m m (1988:950; KML) Norre Port för byggnadsminne. Länstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

1. Norre Port får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
2. Norre Port ska underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten ska utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Åtgärderna skall utföras i samråd med Länstyrelsen.
3. Skyddsområdet enligt bilaga 1 skall hållas i ett sådant skick att anläggningens karaktär inte förvanskas.
4. Inom skyddsområdet får inga nya byggnader uppföras utan Länstyrelsens tillstånd

Länstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll av byggnaderna och skyddsområdet.

Om särskilda skäl finns får Länstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna dispens från ovan nämnda skyddsbestämmelser.

Detta beslut kan enligt 3 kap 19 § kulturminneslagen överklagas till länsrätten, se bilaga.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Norre Port har väckts genom skrivelse till Länstyrelsen 2000-11-22.

Postadress
301 86 HALMSTAD

Besöksadress
Slottsgatan 2

E-post
lanstyrelsen@n.lst.se

Telefon
035 - 13 20 00

2007-06-18

432-9787-00

Underrättelse har skett genom skrivelse till inskrivningsmyndigheten 2000-11-29.

Länsstyrelsen har därefter låtit dokumentera byggnaden och utreda dess kulturhistoriska värde.

Underrättelse med beskrivning, dokumentation och förslag till skyddsbestämmelser har tillsänts fastighetsägaren 2007-01-18.

Remiss med beskrivning, dokumentation och förslag till skyddsbestämmelser har 2007-01-18 tillsänts riksantikvarieämbetet, Statens försvarshistoriska museer samt Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland.

Remissinstanserna uttrycker samtliga stöd för en byggnadsminnesförklaring. Statens försvarshistoriska museer anför bl a

"Mycket få stadsportar och andra rester av de befästa städernas försvarsverk finns bevarade och Norre Port är särskilt intressant eftersom den tillkom under den danska tiden. Porten understryker därmed Halmstads betydelse som omtvistad gränsstad under flera hundra år."

Halmstads kommun har genom byggnadsnämnden framfört att detaljplanearbete pågår för att möjliggöra en förändring av den på 1970-talet rekonstruerade bastionen. Skyddsbestämmelserna får inte förhindra en genomgripande förändring av bastionen och skyddsområdet bör därför avgränsas strikt till själva porten. Vidare anför byggnadsnämnden att porten används som konstgalleri och att skyddsbestämmelserna inte får förhindra att porten kan användas för detta eller andra ändamål. Byggnadsnämnden föreslår att första skyddsbestämmelsen ändras formulering så att skyddet för stommen utgår.

Länsstyrelsen bedömer att kommunens synpunkter på skyddsbestämmelserna och skyddsområdet kan tillgodoses utan ändring av förslaget. Syftet med skyddsbestämmelserna är huvudsakligen att långsiktigt värna portens exteriör, kvarvarande äldre delar av stomme och konstruktion samt upplevelsen av porten i stadsbilden och dess närmiljö. Eftersom porten vid flera tillfällen byggts om och förändrats har portens interiör där konstgalleriet inhyses inte försetts med någon skyddsbestämmelse.

Vidare kan Länsstyrelsen, som framgår av beslutet ovan, om särskilda skäl finns lämna dispens från skyddsbestämmelserna för att tillgodose önskemål om förändringar.

Skyddsområdet har givits en snäv avgränsning strax utanför den synliga byggnadskroppen. Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att de på 1970-talet rekonstruerade bastionsvallarna bör kunna undergå förändringar. Skyddsbestämmelserna innebär att kommunen ska samråda med Länsstyrelsen kring åtgärderna och att kommunen ska ansöka om tillstånd för förändringar inom skyddsområdet.

2007-06-18

432-9787-00

HISTORIK

Halmstad var under senare medeltiden, sedan staden flyttats till sitt nuvarande läge, omgiven av befästningsmurar och vallar. Redan vid denna tid nämns stadens fyra portar.

Under nordiska sjuårskriget (1563-70) belägrades Halmstad av Erik XIV och hans svenska trupper. Arkeologiska undersökningar har gett fynd som indikerar kraftiga strider vid en tegelrundel strax öster om Norre port.

Mellan 1598 och 1603 genomgick befästningsanordningarna ombyggnadsarbeten och förstärkningar som bland annat resulterade i att Norre Port fick det utseende som ligger till grund för dagens anläggning.

När Halland blev svenskt 1645 överlämnades den befästa staden utan strid, men 1676 belägrades den av danskar, vilka efter en tid dock drog sig tillbaks.

1734 lades fästningen ner när garnisonen drogs in. Riksdagen beslutade att radera fästningsverket med undantag för muren mot ån och portarna.

1737 auktionerades Kronan ut byggnader och tomter tillhörande fästningsverken. Den nu privatägda porten fick funktion som gräns för Lilla tullen, även kallad stadstullen. Tullstugan låg strax innanför porten.

1780-81 förvärvade staden $\frac{1}{4}$ av porten. Motiveringen i Stadens Äldstes protokoll är värd att citera:

"så mycket hellre som porten i nuvarande skickelse ej allenast är på sitt sätt nyttig utan också prydelig för staden, hvilken till sitt yttre anseende ofelbart skulle minskas i händelse porten blefve till någon del raserad".

1833 uppläts porten på tio år till Hallands bataljon för att hysa bataljonens persedelförråd. Strax därefter vidtogs vad som verkar vara den första större ombyggnaden av porten. För att bättre kunna hysa bataljonens förråd påmurades den södra gaveln, försågs med fönster och avvalmad gavelspets. Bataljonen använde porten till 1844.

Från 1862 och tio år framåt inhyste stadens skarpskyttekår sitt förråd av gevär och ammunition i porten.

1870 väcktes motion i stadsfullmäktige att riva porten. Rivningsdiskussionerna ledde till att porten 1873 genom Konungens Befallningshavandes beslut skyddades enligt 1867 års Kungl. Förordning angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande. I Kungörelsen fastslås att Norre Port såsom

"både i historiskt och arkitektoniskt afseende märkvärdig böra i oförändradt skick åt efterverlden bewaras".

2007-06-18

432-9787-00

1887 uppläts Norre Port till Hallands Museiförening. Samtidigt genomgick den en omfattande ombyggnad. Norra gaveln uppmurades och försågs med fönster. Taket fick en avvalmad gavelspets lik den tidigare utförda på södra gaveln. Nya fönster togs upp på långsidorna och taket försågs med takfönster. Sannolikt ändrades även entrédörrarna vid detta tillfälle.

En viktig förändring som skedde vid detta tillfälle var att putsen på fasaderna togs bort. Ända sedan Norre Port uppfördes hade den varit putsad. Ursprungligen i en starkt röd färg som senare ändrades till vit. Sedan 1887 har fasadteget varit synligt, vilket det ursprungligen inte var tänkt att vara.

Hallands museum flyttade ut ur porten 1933 när det nya museet stod färdigt.

1941 kunde Halmstads hemvärn flytta in i de övergivna museilokalerna.

Efter andra världskrigets slut kom portens restaurering under diskussion. Arbetet koplades samman med omdaning av Norre Katts park och nybyggnationen i kvarteret Stadsporten. Arkitekt Sven Brolid, Göteborg utarbetade det förslag som slutgiltigt godkändes 1971. Arbetet utfördes i etapper och avslutades i mitten av 1970-talet.

Restaureringen var mycket genomgripande och innebar att 1800-talets tillägg och förändringar togs bort. Syftet var att återskapa portens ursprungliga utseende och takresning. Nyttillskotten i form av nytt tegel, portar m m gavs modern form som tydligt redovisar att det rör sig om nya tillägg. Interiören i portens övre rum gavs en modernistisk prägel.

En högst väsentlig del i arbetena och som påtagligt förändrade portens omgivning var rekonstruktionen/nydningen av befästningsvallarna med bl a nya uppgångar till porten. En teaterscen och samlingsplats tillskapades i den rekonstruerade Norre Katt. Vallarna är tidstypiskt utformade med modernistiskt förmgivna stenkonstruktioner, marktegel, sittbänkar och belysning.

Sedan mitten av 1970-talet används porten för konstutställningar. Under 2005 renoverades utställningslokalen som bl a tilläggsisolerades för att möjliggöra utställningsverksamhet året runt.

MOTIVERING

Norre Port är en av Halmstads viktigaste symbolbyggnader och ger staden ett starkt identitetsvärde. Portens kulturhistoriska värde är flerfaldigt. Först och främst handlar det om miljö- och upplevelsevärde. I den gamla stadskärnan är porten ett karakteristiskt och iögonfallande byggnadsverk med betydande historiskt och pedagogiskt värde som den enda kvarvarande av de ursprungligen fyra stadsportar som ingick i 1600-talets danska

2007-06-18

432-9787-00

befästningsstad. Porten visar på Halmstads betydelse som omtvistad gränsstad under flera hundra år. Det historiska och pedagogiska värdet förstärks av att gränsen mellan staden och omgivningen fortfarande kan skönjas genom den tydliga skillnaden mellan Storgatans bebyggelse i kontrast med den utanföriggande parken.

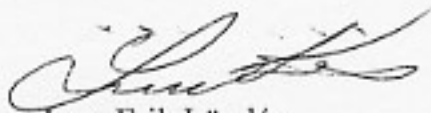
Norre Port har även ett byggnadshistoriskt och byggnadstekniskt värde, även om porten genomgått omfattande renoveringar och ombyggnader genom åren. Befästa städer med stadsportar har varit vanligt förekommande såväl i Sverige som i övriga Europa. Anläggningarna har haft betydelse både för stadens försvar och för dess avgränsning mot landsbygden med avseende på skillnader i lagstiftningen mellan stad och land, framför allt vad avser hantverk och handel där stadstullen haft stor ekonomisk betydelse.

I Sverige är mycket litet bevarat av de befästa städernas försvarsverk och de omgärdningar som tidigare varit så vanliga under stadstullarnas tid. Därför har Norre Port ett stort dokumentvärde som en av mycket få bevarade stadsportar i ett befästningsverk.

Länsstyrelsen anser därför att Norre Port skall betraktas som synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde och att den skall förklaras som byggnadsminne enligt 3 kap lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950).

Beslut i detta ärende har fattats av Länsstyrelsens styrelse. I beslutet deltog landshövding Lars-Erik Lövdén, ordförande, samt ledamöterna Alf Eriksson, Catharina Rydberg-Lilja, Henrik von Sydow, Ingemo Johansson, Lasse Järvsén och Romulo Enmark.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även deltagit länsråd Lisbeth Schultze, länsantikvarie Mats Folkesson, länsjurist Ulf Havton och 1:e antikvarie Hans Bergfast, föredragande.

Lars-Erik Lövdén
Landshövding

Hans Bergfast
1:e antikvarie

2007-06-18

432-9787-00

Bilagor

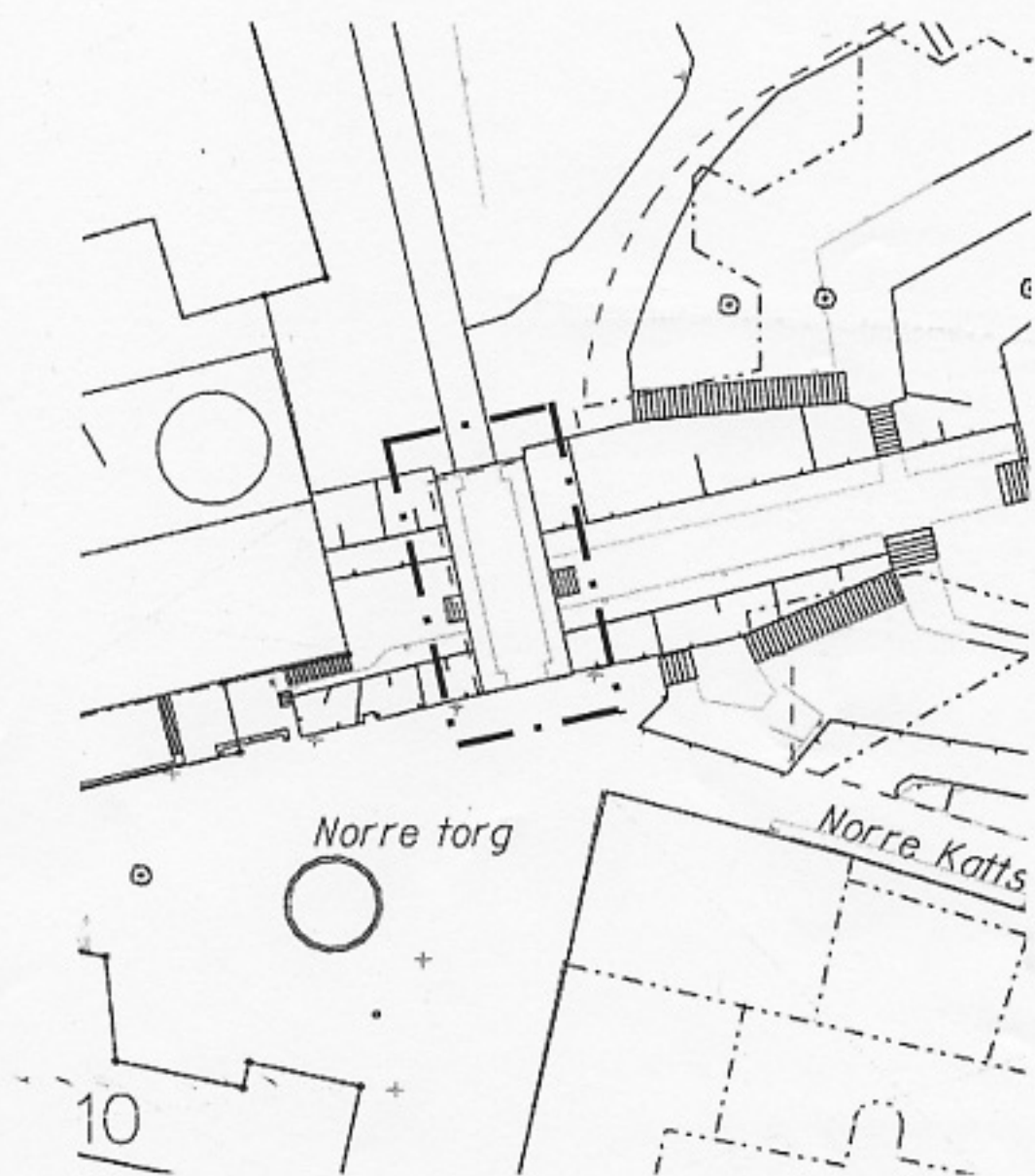
- 1. Karta över skyddsområdet
- 2. Hur man överklagar

Kopia

Riksantikvarieämbetet, kulturmiljöavdelningen
 Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland
 Statens försvarshistoriska museer
 Halmstads kommun, Lantmäteriet
 Lennart Lundborg
 BM

[Faint signature and text, likely a stamp or administrative mark]

[Handwritten signature]
 Lars-Erik Löfdén
 Länsstyrelsen

— . . — . . Skyddsområde till byggnadsminnet Norre Port, Halmstad 5:1, Halmstads kommun